ఆంధ్రభూమి వివిధవ్యాసావళి

ఆదివారం 23-1-1966

మగువ మూల్యం

—పి. లక్ష్మీరాణి

మధ్యాహ్నం పన్నెండు గంటలు కావస్తోంది. ఎండ బాగా కాస్తోంది. అప్పుడే భోంచేసి లేచారు వెంకట్రామయ్యగారు. నందూక పెట్టెలోనిపొగాకు కాడ నొకదానిని తీసుకొని వీధి వైపు వరండాలో నున్న పడక కుర్చీలో శరీరాన్ని చేరవేశారు. వీధిలో జన సంచారము పలుచగా వుంది. దూరంగా ఎక్కడో కుక్క మొరగడం వినిపిస్తోంది. పొగాకు పాయ వెడల్పుచేసి, ఈనెతీసి, అకును తుంపి, రెండు చుట్టలుచుట్టారు. ఒకదానిని నోటిలో పెట్టుకొని, అగ్గి పెట్టె కొరకు లోపలికి కేకవేశారు.

గేటు దగ్గిర అలికిడి అయింది. గేటు తలుపు తెరచుకొని పోస్టు జవాను లోపలికి వస్తున్నాడు. వెంకట్రామయ్యగారు ఆశ్చర్యపడ్డారు. సాధారణంగా పోస్టు జవాను వారింటికి రావలసిన అగత్యము ఏ రెండు నెలలకో, మూడునెలలకో ఒకసారి వుంటే వుంటుంది. "పోస్టు సార్" అంటూ ఒక కవరున్న అందించాడు. "ఏమోయ్! ముబ్బన్నా కులాసాగా వున్నావా?" అంటూ పలకరించారు పోస్టు జవానుని. అతడోమాటు నవ్వి, "తమ దయవాబు" అంటూ నమస్కరించి వెళ్ళిపోయాడు.

వెంకట్రామయ్యగారి భార్య అగ్గిపెట్టెను యిచ్చేందుకు బయటకువచ్చింది. "ఏమండీ! ఏదో ఉత్తరం వచ్చినట్లుందే! ఎక్కడ మంచి?" అని అడిగింది. ఆయన సమాధానం చెప్పకుండా ఉత్తరం చించి చదువసాగారు. "ప్రియమిత్రులు వెంకట్రామయ్యగార్కి గోపాలశర్మ నమస్కారములు. ఉభయకుశ లోపరి. కొద్ది నెలల క్రితం మనం యాదృచ్ఛికంగా విజయవాడ స్టేషనులో కలుసుకున్నాం. అప్పుడు మీరు తిరుపతి నుండి తిరిగి వస్తున్నారు. మన ప్రసంగ విశేషాలలో మీ అమ్మాయి వివాహ ప్రసంగం కూడా దొర్లింది. ఆ సందర్భంలోనే నేను యిప్పుడు మీకు వ్రాయ సమకట్టినది. నా మిత్రుని కుమారుడొకడు ఆంధ్ర బ్యాంకులో పనిచేయుచున్నాడు. మంచి ఆస్తిపరులు. అతనికి రొన్నాళ్ళ క్రితం భార్యా వియోగము సంభవించినది. అతని తల్లి తండ్రులు అతనికి మరల వివాహము చేసే ప్రయత్నము లో వున్నారు. వరుని వయస్సు 28 సంగలు బి.కామ్ పాసయినాడు. నెలకుసుమారు 250 రూ॥ల సంపాదన. ఈ సంబంధము నకు మీరు సుముఖులుగానున్న యెడల మీ అమ్మాయిని వచ్చే దశమి నాటికి యిక్కడకు తీసుకురండి పెండ్లి చూపులు మా యింటిలోనే ఏర్పాటు చేస్తాను. భవదీయుడు గోపాలశర్మ"

"ఎవరండీ యీ గోపాల శర్మగారు? హైదరాబాదులో లాయరుగా పనిచేస్తున్నారు అయనేనా?" అని అడిగింది జానకమ్మగారు

"ఆ! ఆ! అయనే!......మరి ఆయన వ్రాసిన విషయం పై నీవుద్దేశ్య మేమిటి?"

"ఉద్దేశ్యానికేముంది! ఎవరిధర్మానో ఒకరి ధర్మాన దానికి మూడు ముళ్లుపడితే సంతోషిస్తాను" అంది జానకమ్మగారు చిరాకుగా.

"వరునికి రెండవ వివాహం......" అంటూ నాన్చారు వెంకట్రామయ్యగారు.

"అయితేనేం! చిన్నవాడేగా!ఆమాట కొస్తే మన అమ్మాయికి మటుకు పాతికేళ్లులేవా? అసలు సంబంధాలు రావడం లేదు. మీరు వెతకడం మానేసారు."

"ఇంతకీ అసలు అమ్మాయి ఇష్టపడుతుందో లేదో! అసలు యీమధ్య పెళ్ళి చూపులంటేనే తలపగలకొట్టుకుంటానని బెదిరిస్తోంది. అవును! పాపం! దానికి మటుకు విసుగు కాదు? ఎంతమంది వచ్చి చూసి వెళ్ళారుదాన్ని" అంటూ నిట్టూర్చారు.

"దాని ఖర్మ! ఇంతకీ దానికి కనలు పెళ్ళిరాత వుందో లేదో దానికి అన్ని విషయాలు ముందు చెప్పకండి. వరుడు నచ్చితె అదే మనసు సర్దుకుంటుంది" అని సలహా యిచ్చారు జానకమ్మగారు.

"ఏమో నాకేమీ నచ్చలేదు" అన్నారు వెంకట్రామయ్యగారు.

"మీకన్నీ అంతలేండి! అయినా నాకెందుకు! ఇదుగో అగ్గిపెట్టె" అంటూ అందిచ్చి విసవిస లోపలికి వెళ్ళిపోయారు జానకమ్మగారు.

*　　*　　*

వెంకట్రామయ్యగారు చుట్టను నోట్లో పెట్టుకొని నిప్పు ముట్టించారు. ఉత్తరాన్ని మరొకసారి చదువుకున్నారు. ఆయన ... ... ఆయనకు శారద వివాహం ఒక సమస్యగానే పరిణమించింది. ఎంత మందికో తను సంబంధాలు కుదిర్చిపెట్టాడు.. తన కూతురి దగ్గిరకు వచ్చేసరికి అయనకు ఒక్క సంబంధము కుదురలేదు. శారద చామన చాయలో వుంటుంది. పెద్ద సౌందర్యవతి కాకపోయినా సంసారపక్షముగా వుంటుంది. కళగల ముఖమే. అమ్మాయి స్కూలు ఫైనలు అయిన దగ్గిరనుండి సంబంధాలు వెతుకుతూనే వున్నాడు. నాలుగయిదు వేల దాకా కట్నమిచ్చేందుకు కూడా సిద్ధముగానే వున్నాడు. కానీ ఏమి లాభం! కట్నము నచ్చిన వాళ్లకు పిల్ల నచ్చకో, పిల్ల నచ్చిన వాళ్లకు కట్నము నచ్చకో ఒక్క సంబంధము కుదురలేదు. ఒకటి రెండు సంబంధాలు కుదురుతాయనుకున్నవే మధ్యవర్తులు, చుట్టాలు చెడకొట్టి పుణ్యం కట్టుకున్నారు. శారద మంచి మార్కులతో స్కూలు ఫైనలు

కథానిక

పాసయింది. కాలేజీలో చదువుతానని ఉత్సాహంతో చేరింది. కాలేజీ వారి ధర్మమా, స్కాలర్ షిప్పు యిచ్చారు. అందువల్ల తనకేమీ యిబ్బంది కనుపించలేదు. నాలుగేళ్లు గిర్రున తిరిగిపోయాయి శారద బి.యస్సీ ఫస్టు క్లాసులో పాసయింది. కానీ, పెళ్ళిసంబంధాలు ఒక్కటీ కలసి రాలేదు. ఏం చెయ్యడానికీ తనకు తోచలేదు. ఇంతలో శారదకు ఎమ్.ఎస్సీలో సీటు యిచ్చారు. మెరిట్ స్కాలర్ షిప్పుకూడా లభించింది. శారద పైకి చదవడం జానకమ్మగారికేమీ యిష్టము లేదు. శారదకు వివాహం జరిపించాలనీ మనుమల్ని ఎత్తుకోవాలనీ ఆమె కలలు కనేది. శారద తన పట్టువిడువ లేదు. ఎమ్.ఎస్సీలో చేరింది. యూనివర్సిటీ ఫస్టుగా వచ్చింది. తత్ఫలితంగా ఆమెకు అదే కాలేజీలో లెక్చరరు ఉద్యోగము వచ్చింది. శారద ఉద్యోగము చెయ్యడం ఆమె తల్లికే కాదు. తండ్రిఅయినతనకు కూడా యిష్టము లేకపోయింది. కానీ శారద స్వతంత్ర భావాలను తనుకూడా అరికట్టలేకపోయాడు. శారద ఉద్యోగంలో చేరి ఏడాది కావస్తోంది. ఏడిఏట్లా వున్నా శారద పెండ్లికి తనుచేసిన ప్రయత్నాలేవీ ఫలించలేదు. పెళ్లి చూపులంటే శారదకు విసుగుపుట్టింది పెళ్లివారు వేసే తల. తోకాలేని ప్రశ్నలు అనేక విధాలుగా ఆమె మనసు నొప్పించేది. ఇక భరించలేక తల్లితండ్రులకు గట్టిగా చెప్పివేసింది—తనకు పెళ్లి సంబంధాలు చూడవద్దని వెంకట్రామయ్యగారు చేసెదిలేక నిస్సహాయులుగా కూర్చుండిపోయారు. చేస్తున్న కృషి ఎంతకూ ఫలించకపోతే మనిషికి ఒక రకమైన విసుగుదల, నిర్లిప్తత కలుగుతాయి. అటువంటి నిర్లిప్తత వెంకట్రామయ్యగార్ని ఆవహించింది. ఏడాది నుంచి అసలు సంబంధాలు వెతకడంమానేసారు. ఇప్పుడు వచ్చిన ఉత్తరం మళ్ళీ తనలో ఆశను రేకెత్తిస్తోంది. ఈ సంబంధానికి శారద అంగీకరిస్తుందనే ఆశ లేదు. అందులో వరునికి రెండవ వివాహం. నిజం తెలుస్తే శారదకు చాలా కోపము వస్తుంది. అయినా కళ్యాణఘడియవస్తే ఎటువంటి మార్పులయినా సంభవమే కదా! వరుడు నచ్చితె ఒకవేళ శారద తన మనసు మార్చుకుంటుందేమో...... ప్రయత్నించి చూస్తే ఎలాగుంటుందో..." చుట్ట చివరి వరకుకాలింది. దాన్ని దూరంగా విసరి కాసేపు విశ్రమించేందుకు లేచారు.

*　　*　　*

శారద కాలేజీ నుండి వచ్చేసరికి సాయంత్రం అయిదు గంటలవుతోంది. ఇంటికి వచ్చి స్నానంచేసి ఒక గంట విశ్రాంతి తీసుకుంటుంది. సాయంత్రం వంటశాలలో తల్లిని చెయ్యి పెట్టనివ్వదు. తనే హాబీగా వండుతుంది. ప్రతి రోజు అనేక రకాలయిన కూరలు వండుతుంది. తండ్రికోసము నాలుగయిదు చపాతీలు కూడాచేసి విడిగా పెడుతుంది. శారద ఆ రోజున అరటికాయ వేపుడు చేసింది. ఒక పళ్లెములో చపాతీలు, కూరగ్లాసు నిండా పాలు తీసుకొని వెళ్ళి తండ్రికి యిచ్చింది. తరువాత తల్లితో పాటు భోజనం ముగించి సావిట్లోకి వచ్చింది. తల్లి యింకా వంటయింటిలో పాత్రలు సర్దుతోంది. సావిట్లో రేడియోలో నుంచి వస్తోలిన సంగీతము సన్నగా వినిపిస్తోంది. కాలేజీ లైబ్రరీనుండి తెచ్చిన ఆంగ్ల నవల తీసుకొని పక్క మీదకు చేరింది.

వెంకట్రామయ్యగారు చపాతీలు తిని, పాలు తీసుకున్నారు. ఆయన మనసులో అనేక భావాలు చెలరేగుతున్నాయి. కూతురుతో పెళ్లి ప్రసంగం ఎలా తేవాలో ఆయనకు అర్థంకావటం లేదు. ఆమెకు అనిష్టమైన ప్రసంగం తీసుకువస్తే చాలా గొడవ చేస్తుంది, రేడియో కట్టివేసారు.

శారద తలయెత్తి తండ్రివైపు చూసింది. తన తండ్రి మనసులో ఏవో భావాలు దొర్లుతున్నాయని గ్రహించింది. తన తండ్రి రోజూకుమల్లే, పక్కయింటి అచ్యుతంగారితో చదరంగం ఆడడానికి వెళ్ళకపోవడము ఆశ్చర్యమేసింది.

"నాన్నగారూ!అచ్యుతంగారు వూళ్లో లేరా?"

"ఉన్నారమ్మా"

"మరి యీ రోజు చదరంగం ఆట వెయ్యరా?"

"ఏమోనమ్మా! మనసు బాగా లేదు."

శారద తండ్రివంక పరీక్షగా చూసింది.

"ఏమమ్మా నీకు రెండు మూడు రోజులు సెలవు దొరుకుతుందా?"

"దొరుకుతుంది నాన్నగారు. వంట్లో ఎట్లావుంది. డాక్టరు మహేశంగారికి చూపించుకోకపోయారా?"

"బాగానే వుందిలే అమ్మా! మనం ఎల్లుండి ఒకసారి హైదరాబాదు వెళ్లాలి రెండు మూడు రోజులు సెలవు పెడ తావా?"

"హైదరాబాద్ దేనికి"

"అక్కడ నా స్నేహితుడు గోపాలశర్మ వున్నాడు. అతని మిత్రునికుమారుడొకడు హైదరాబాద్ ఆంధ్రబ్యాంకులో పని చేస్తున్నాడు. 28 ఏళ్లు వుంటాయట బి. కామ్ పాసయినాడు అతని తల్లిదండ్రులు అతనికి వివాహం చేద్దామనే తలంపులో వున్నారట. మన సంబంధము గురించి వ్రాసారు"

పెళ్లిప్రసక్తి వచ్చేసరికి శారద ముఖకవళికలు మారాయి ఆమె ఆవేశ పరురాలయింది. "ఎందుకండీ నాన్నగారు! మీకిప్పుడు ఆలోచనలు ఇదివరకు ఎన్ని సార్లు నన్ను పెళ్లిచూపులనే కల్యాణవరీతుకు గురిచేసారు. నా బాధ మీకు అర్థం కాదు. పెళ్లివారు వేసే చొప్పదంటు ప్రశ్నలకు అంతూపంతూ వుండదు. మూటిగా బాగాలను హృదయాలకు తగిలేలాగా వదుల్తారు. చూడగానే ఆకర్షించేటంత సౌందర్యము దేవుడు నాకివ్వలేదు. నాకు కుత్రిమాలంకరణ అంటే రోత! హృదయ సౌందర్యమెవరికి కావాలి? దానిని చూసి మెచ్చుకునే శక్తి ఎంతమందికి వుంది? నేను మటుకు యీ వరునికి నచ్చుతానని నమ్మకమే మంది అతను బి. కామ్ తనకంటే విద్యాధికురాలనైన నన్ను పెళ్లాడడానికి అతని పురుష అహంకారము ఒప్పుకోదని, మనమిచ్చే అయిదారు వేల కట్నా నికాసించి చేసుకున్నా అతనికిది మనసులో మెదలుతూనే వుంటుంది.అయినా మనం కట్నం ఎందుకు యివ్వాలి? అతను బి. కామ్ చదివితే నేను ఎమ్. ఎస్సీ. చదివాను. అతను 250 రూపాయలు తెచ్చుకుంటూంటే నేను అంత సంపాదిస్తున్నాను. ఎందుకు మనం కట్నాలు పోసి వాళ్లచుట్టూ తిరగాలి? అంతగా పెళ్లికూతుర్ని చూసుకోవాలనివుంటే యిక్కడికి రాకూడదా? హుం! వస్తే పురుషాహంకారానికి దెబ్బకదూ?ఆఖర్కు కూడా మనమే భరించి వారింటికి వెళ్లి మనల్ని చూసి. దయతో మనమిచ్చే కట్నాన్ని స్వీకరించి, మనలను ముక్తులను చేయమని ప్రార్థించాలి. ఇదేమీ నాకిష్టములేదు నాన్నగారు. నాకు శలవు దొరకదు".

"అయిందకే నీవుపన్యాసం" అంటూ సావిట్లోకి వచ్చారు జానకమ్మగారు "అతనికంటే అన్ని విషయాలలోను అధికురాలననేగా నీ గర్వం. స్త్రీ ఎన్ని విధాలుగా అధికురాలైనా చివరికి పురుషునకు లొంగివుండవలసిందే. విద్యయొసగును వినయంబు! అంటారు కానీ నీలో ఆ వినయం లేదే".

శారద తల్లిమాటలు పట్టించుకోలేదు "అవునా నాన్నా! నమాజమే. స్త్రీలను అడుక్కు తొక్కేస్తుంది. స్త్రీ కూడా పురుషుని వలెనే అన్ని రంగాలలోను విజృంభించవచ్చును. స్త్రీపురుషులిద్దరూ సమానులే. వివాహం స్త్రీకెంత ముఖ్యమో పురుషునికి అంతే. అటువంటప్పుడు స్త్రీలను ఎందుకు తక్కువగా చూడాలి?"

వెంకట్రామయ్యగార్కి ఏమి సమాధానం చెప్పాలో తెలియలేదు. జానకమ్మగారు అందుకున్నారు,"అసలు నీకు కల్యాణగీత లేదే. మరి చదివి చదివి తెలివి మీరిపోయావు. ఈలాంటి తెలివితేటలే మా కాలంలో వుంటే యీపాటికి మీరంతా ఎక్కడ వుండేవారో"

వెంకట్రామయ్యగారు శాంతంగా అన్నారు. "చూడమ్మా! నేను నీ మనసు నొప్పించేందుకు చెప్పడం లేదు కాని, వివాహమనేది ప్రకృతినియమము

(మిగతా 4వ పేజీలో)

మనసు లేని మనువు

—తటవర్తి గోపాలకృష్ణ

రాధ కాపురానికి వచ్చింది. క్రొత్త కోడలిను చూడాలని ఇరుగు పొరుగు వరుసక్రమంలో వచ్చి చూసి వెళ్తున్నారు, ఈడూ - జోడూ కనుల పండుగగా ఉందని మెచ్చుకొన్నారు అందరూ.

రాధ అత్తయ్య చెల్లాయమ్మగారు కోడలును చూసి మురిసిపోయింది. తన కొడుకు చాలా అదృష్టవంతుడని ఎవరితోనో అంటుండగా కృష్ణ విన్నాడు. కళావిహీనమైన నవ్వునవ్వాడతను తనలో. వృద్ధురాలైన తన తల్లి పొందే ఆనందం చూసిన కృష్ణకు పిచ్చెక్కినట్లనిపించింది.

రాధ పుత్తడి బొమ్మలా తయారయింది.

వచ్చేవాళ్లు, పోయేవాళ్ళతో ఆ ఇల్లు కలకలలాడుతున్నది.

నవదంపతులు సిగ్గుపడతారనే తలంపుతో చల్లాయమ్మగారు వారికిదూరంగా ఉండేది. ఒక్కొక్క పర్యాయం చల్లాయమ్మ గారు కలుగజేసుకునేది వాళ్ళ దాంపత్య విషయాలలో కొడుకు, కోడలు మౌనంగా కాలక్షేపం చేయడం చూసిన చల్లాయమ్మగారు కొంతకాలం పాటు తను దూరంగా ఉండటం చాలా అవసరమని గ్రహించింది. ఈలోగా కృష్ణకు బెజవాడ బ్లాక్ ఆఫీసుకు ట్రాన్సఫర్ చేశారు. చల్లాయమ్మగారి ఆనందానికి హద్దులేదు. ప్రయాణమై వెళ్ళిపోతున్న కొడుకును కోడలును వేరువేరుగా పిలిచి ఏమేమో చెప్పి పంపింది.

*　　*　　*　　*

కృష్ణ ప్రొద్దున్నే లేచి కాలకృత్యాలు ముగించుకునేసరికి, రాధ కాఫీ తెచ్చి టేబుల్ మీదవుంచి వెళ్ళేది. కాఫీ తాగి పేపరు చూడటం, వెనువెంటనే స్నానపానాదులు, భోజనం ముగించి ఆఫీసుకు చేరేవాడు. భర్తఆటుఆఫీసుకువెళ్ళటంతో తన పనులను ముగించి, భోజనానంతరం ప్రక్కమీద వాలేది. మూడుగంటలకు లేచి, మధ్యాహ్న కాఫిని త్రాగి భర్తకు ఫ్లాస్కులోపోసి, తర్వాత వంటపనులు. సంధ్యవేళకు భర్త రావటం. అతనికి కాఫీ ఇచ్చేది. అతను వీధి అరుగుమీద కుర్చీలో కూర్చుని ఆలోచిస్తూ ఉంటాడు. ఆమె గుమ్మంలో కూర్చునేది. ఇరువురి మధ్య మౌనం బాధగావున్నా. తప్పలేదు వారికి.

మనసువిప్పి మాట్లాడాలని ఆశ. కాని రోషాలు అడ్డువచ్చేవి. రాధ మాట్లాడితే బాగుంటుంది అని అనుకుంటాడు కృష్ణ. భర్త ముందుగా పలకరిస్తే బాగుంటుందని తలుస్తుంది రాధ. నిత్యావసర వస్తువుల విషయంలో కూడా మౌనంగానే జరుగుతుంది. శారీరకంగా వారిరువురూ ఏనాడూ కలుసుకోలేదు. అందుకు ఎవ్వరూ ప్రయత్నించలేదు అభిమానం, పౌరుషం అడ్డువస్తున్నాయి ఇద్దరికీ.

ఆరోజు కృష్ణ ఆఫీసుకు మామూలుగానే వెళ్ళాడు. రాధ ప్రక్కమీదకు చేరింది. పిచ్చిపిచ్చి ఆలోచనలు రాసాగాయి. జీవితంలో తను చేదు విషంవంటి బ్రతుకు బ్రతకవలసి వస్తుందని అనుకోలేదు. అత్తమామలు, మరుదులు, ఆడబడుచులు ఉండటంవలన కాలం గడిచిపోయేది. ఈ రెండేళ్ళలో భర్తతో

కథానిక

మాట్లాడింది బహుతక్కువ. అదయినా లోకంగురించి. తను ఏదో బుద్ధితక్కువగా అలా ప్రవర్తించినంతమాత్రాన జీవితాంతము మౌనమే తనఆయుధంగా ఉపయోగించే భర్తంటే నిజంగా ఏవగింపుకల్గింది, అతనికి చదువులేదు. మంచి ఉద్యోగం లేదు. తన కోరికలు నెరవేరవనే పిచ్చి ఆలోచనలతో 'మొదటిరాత్రి' అవిధంగా ప్రవర్తించడం జరిగింది. "నీ ఆలోచనలు అన్నీ తప్పు. నీ కోరికలుఅన్నీ నెరవేర్చగల శక్తి, సామర్థ్యాలు లేకపోవచ్చు. కాని నిన్ను జీవితాంతంవరకూ ఏలోటూ రాకుండా కాపాడుతాను" అని ఒక్కమాట ఆయన అని, లాలనగా,ఆప్యాయతగా చేరదీసుకుంటే తను ఒక తల్లిగా మారేది ఏనాడో. తనను మోసం చెయ్యాలి అనే ఉద్దేశం వారిలో గూడు కట్టుకున్నట్లుంది. అందుకే అలా ప్రవర్తిస్తున్నారు.

రాధ ఆలోచనలకు ఒకదారి దొరకలేదు. రాధకు బుద్ధిఎరిగిన తర్వాత చాలా పెళ్ళిళ్లు చూసింది. పెద్దచదువులు చదివి, మంచిఉద్యోగంచేసే భర్త లభిస్తాడని ఎన్నో కలలుకన్నది. రాధేకాదు. ఆ వయస్సులో కన్నెపిల్లలు అందరూ కనవలసిన కలలే అవి. కాని విధిచేతిలో కీలుబొమ్మలమనేమాట విస్మరించి కోరికలు నెరవేరకపోవడంతో మనస్సును పరిపరి విధాలుగా పరుగులెత్తిస్తారు.

'బుద్ధి భూములుపలమంటే. నుదుటి వ్రాత గాడిదలు కాసుకోమని' అందిట శాస్త్రం.

పెళ్ళిచూపులనాడు కృష్ణనుచూసింది రాధ. అందంగాలేడు. మగవాడికి అందంకంటే గుణం, హోదా ఉంటే చాలు. ఆ రెండూకూడా లేవుఅతనిలో. కాని పెళ్ళిచూపులలో అతని బంధువులు కొందరు అతని హోదా ఘనతను ఎక్కువగా పొగిడి చెప్పారు. వివాహం స్థిరపడిన తర్వాత అవిషయాలుఅన్నీ బయటపడ్డాయి. బుసలు కొట్టే పాములా 'అన్యాయ' మని గగ్గోలుపెట్టింది రాధ. అంతకంటే మంచిసంబంధం తెచ్చే స్తోమత లేని ఆమె తండ్రి కన్నీళ్లు కారుస్తూ ఆమెను నొప్పించాడు. 'మనసులేని మనువు'ను చేసుకుని సంసారంలోని మాధుర్యాన్ని చవిచూడక, చెరుకు రసంలో సారంలేని పిప్పివంటిజీవితంగా బ్రతకవలసి వచ్చింది రాధకు. ఇరువురి హృదయాలూ రంపపుకోతకు బలి అయ్యాయి.

ఎంత నిగ్రహవంతుడైనా మానవుడికి కామమనేది ఉంటుంది. అది స్త్రీ, పురుషులలో సమానంగానే ఉంటుంది. ఆడది ఒకపట్టాన బయటపడదు. అల్ప నిగ్రహంగల మగవాడు వేగిరం బయటపడ్తాడు. అలుమగలుగా సంసారంచేస్తూ దాంపత్యం జీవిత రుచులను చవిచూడని రాధ,కృష్ణుల జీవితం నడిసముద్రంలోని పడవలా నడుస్తున్నది.

చీలిపోయి పగిలిపోయిన హృదయాలను కాలమే కలుపుతుందంటారు.

*　　*　　*

ఋతువులు వస్తున్నాయి. పోతున్నాయి. మొద్దుబారిన రాధాకృష్ణుల హృదయాలను ఆబ్రహ్మదేవుడు కూడా కలుపలేక పోయాడు.

సాయంత్రం అయింది. ముఖాన్ని పట్టిన స్వేదబిందువులు చేతి రుమాలుతో తుడుచుకొని ఒకవేడి నిట్టూర్పువిడిచాడు కుర్చీలో వెనక్కి జారపడ్డాడు. ఆఫీసరు టూరులో వుండటంవలన ఐదుగంటలకే లేచి బయటపడ్డాడు.

కృష్ణ ఇల్లు చేరేసరికి మరో అరగంట పట్టింది ఇంటితలుపులువక్కనవున్నాయి తలుపు తాళంవేసి వుంది. అలాగా నిలబడ్డాడు ఐదునిముషాల సేపు అప్పుడే ప్రక్కయింటివారబ్బాయి తాళంచెవితో పాటు చీటీకూడా యిచ్చి వెళ్ళాడు. తాళంతీసి లోపలకు వెళ్ళాడు. బట్టలు మార్చుకుని చీటి చూశాడు. అందులో మూడే ముక్కలు వున్నాయి. సంబోధన లేనేలేదు.

"నేను పేరంటానికి వెళ్ళుతున్నాను ఆలస్యమవుతుంది. ప్రక్కయింటిలో తాళంచెవి యిచ్చాను"

చికాకుగా ఉత్తరం చించివేశాడు. కూర్చో బుద్ధి వెయ్యలేదు. నేరుగాపార్కు చేరాడు అతను కూర్చున్న చోటున ఆశ్లే లేదు. ఇతరులు స్పష్టంగా చూస్తేగాని అక్కడ కృష్ణ కూర్చున్నట్లు తెలీదు. కృష్ణకు మాత్రం అందరూ కనబడతారు జంటలుగా నవ్వులు విసరుకుంటూ పోయె దంపతులను చూస్తుంటే చివుక్కుమంది మనస్సు. లోకందృష్టిలో తను వివాహితుడు. కాని వివాహమైనవాడు పొందే ఆనందమేదీ నేటివరకూ తనకు లభ్యంకాలేదు. మోడువారిన బ్రతుకు బ్రతకటం ఎవరికోసం? ఏనాడు మనస్సు మారకపోతుందా' అని యింతకాలంగా తను ఎదురుచూశాడు. ఆడదానికే అంత పట్టుదల వుంటే, తను మగవాడు, తనకెంత పట్టుదల వుండాలి, పండుగలు, వేడుకలు, పూజలు పురస్కారాలు అన్నీ భార్య సమేతంగా చూస్తున్నాడు. లోకం అంతా "కృష్ణ భార్య"అని అంటూ వుండేది. కాని శారీరకంగా ఆమెనుండి కను పవిత్రమైన ఆనందం పొందలేకపోయాడు. ఆలోచనలు పరంపరంగా వచ్చి అతనిని చుట్టుముట్టాయి

*　　*　　*　　*

ఆ మొదటిరాత్రి నవదంపతులను లోపలకుపెట్టి తలుపులు మూశారు ముతైదువులు గదంతా సర్వాంగ సుందరంగా అలంకరింపజేసి, స్వర్గాన్ని తీసుకువచ్చారా అన్నట్లుగావుంది. పెళ్ళికూతురురాధ సిగ్గు దొంతరలు చిందులాడు తుండటంవలన కాబోలు గుమ్మం దగ్గరనే నిలబడి పోయింది కృష్ణ మెల్లిగా ఆమెదరిచేరి పాదిమిపట్టుకున్నాడు ఆమె విదిలించుకొని మంచంపైపు నడిచింది. ప్రకాశవంతంగా వెలిగే విద్యుత్ కాంతిని సిగ్గుపడుతున్నదని తలచినకృష్ణ ఆదీపం తీసివేశాడు. బెడ్ లైటు మిణుకు మిణుకుమంటూ వెలుగుతున్నది. చంద్రోదయమైంది అప్పుడే చంద్ర కిరణాలు ఉండుండి కిటికీగుండా లోపలకు చొచ్చుకువస్తున్నాయి.

రాధా! ఇంకా సిగ్గెందుకు? అని అంటూనే ఆమె మోమును పైకెత్తాడు. కంటినుండిఅశ్రుధారాలు ఏకరీతిగా ప్రవహిస్తున్నాయి నిశ్చేష్టుడయ్యాడుకృష్ణ ఏం చెయ్యాలో, ఎలా మాట్లాడాలో తోచలేదు.

ఏమిటీ వైపరీత్యం, మధుర మైనరీతి మరువురానిది మొదటిరాత్రి అదే రాత్రి ఈ పరీక్ష ఏమిటి? ఈ వివాహం ఆమెకు ఇష్టం లేకుండాపోవచ్చు పెద్దలబలవంతం వలన తాళి కట్టించుకుని ఉండొచ్చు. అంగీకారం లేని స్త్రీని బలవంతంచేసి ఏమి ప్రయోజనం? తాళికట్టి శరీరంమీద అధికారం సంపాదించుకోవచ్చు గాని మనసు ఈయని మగువని తెగువచేసి తుచ్ఛమైన క్షణభంగురమైన కోర్కెను తీర్చుకొనటం పశుత్వంతో కూడినపని.

కాల ప్రవాహం గడచిపోయింది. నిముషాలు గంటలు అయిపోతున్నాయి తెల్లవారబోవడానికి కొద్దిగంటలేవుంది. ఆమెను లాలించిబుజ్జగించి ఆప్యాయంగా పలుకరించాడు అతను అడిగిన దానికి జవాబు యివ్వలేదు పెదవులపై ఒక మందహాసాన్ని కూడా చూపకుండా పెదముఖం పెట్టి మంచంమీద మరో వైపు పడుకుంది రాధ.

అదే మంచంమీద కృష్ణ ఆమెను తాకకుండా పడుకున్నాడు

తెల్లవార బోతున్నది. భర్తతనను వశపరచుకున్నట్లు కలగన్నది. ఉలిక్కి

(మిగతా 4వ పేజీలో)

తాష్కెంట్ ఒప్పందం: నూతనాధ్యాయానికి నాంది

తాష్కెంట్ సమావేశం, ఇండియా పాకిస్తాన్‌ల సంబంధాలలో నూతనాధ్యాయానికి నాంది కాగలదన్న ఆశాభావాన్ని స్వర్గీయ ప్రధాని లాల్ బహాదుర్ శాస్త్రి జనవరి 4న ఆ సమావేశ ప్రారంభంలో వెలిబుచ్చారు.

ఆ సమావేశం చరిత్రలోనే మంచి మార్పునకు కారణం కాగలదని ప్రెసిడెంటు అయూబ్ ఖాన్ అభివర్ణించారు. పరస్పర విశ్వాసం, సౌహార్దం పెంపొందడానికి అనువైన వాతావరణాన్ని సృష్టించి, సమస్యల పరిష్కారానికి విశేషంగా ఆ సమావేశం తోడ్పడగలదని రష్యా ప్రధాని కొసిగిన్ ప్రారంభోపన్యాసంలో చెప్పారు. ఈ మూడు దేశాల నాయకులూ వెల్లడించిన పై అభిప్రాయాలు తాష్కెంట్ సమావేశంయొక్క తాష్కెంట్ ఒప్పందం యొక్క సారాంశానికి మచ్చు తునకలు. తాష్కెంటు ఒప్పందం భారత దేశానికి పాకిస్తాన్ కూ, సోవియెట రష్యాకూమాత్రమే విజయ చిహ్నం కాదు. శాంతికీ, ఇంగిత జ్ఞానానికి విజయంచేకూర్చింది. ఈ దృష్టితోనే తాష్కెంట్ ఒప్పందం యొక్క ఫలితాలను మదింపుచేయాలి.

తమ దక్షిణ సరిహద్దునగల రెండు పెద్ద దేశాలైన భారత పాకిస్తాన్‌ల నాయకులను ఆసియాగడ్డపై సమావేశపరచడానికి సోవియెట్ రష్యాచేసిన ప్రయత్నమే తాష్కెంట్ సమావేశం. బహుశః యిట్టి ప్రయత్నం జరగడం ఇదే మొదటిసారి. గతంలో ఒక్కసారిగా భారత పాకిస్తాన్‌ల నాయకులు కలుసుకోలేక స్వాతంత్ర్యం వచ్చినప్పటినుంచీ భారత పాకిస్తాన్‌లు ఎడమొగం పెడమొగంగానే వున్నాయి. ఇటీవలి సాయుధ సంఘర్షణతో సంబంధాలు మరింత చెడ్డాయి. వారుభయులనూ ఒక చోట సమావేశ పరచడమే ఘన విజయంగా భావించాలి. ఇందులో యింకొకవిశేషం ఏమిటంటే, ఒక అలీన రాజ్యం, రెండు సైనిక కూటములలో సభ్యత్వంగల పొరుగుదేశం యొక్క నాయకులను. ఒక సోషలిస్టుదేశం తన గడ్డపై సమావేశపరచడం. రాజకీయ, ... సాంఘిక విధానాలలో ఈ మూడూ భిన్నమైనవి - అట్టిదేశాల మధ్య ప్రశాంత సహజీవనం సుసాధ్యమేనని తాష్కెంట్ సమావేశం ఋజువు పర్చింది. తాష్కెంట్ ఒప్పందం జయాపజయాలపైన, ప్రశాంత సహజీవనం జయాపజయాలు ఆధారపడివున్నాయి.

ఇండియా, పాకిస్తాన్‌ల మధ్యగల వివాదాలన్నిటినీ, తాష్కెంట్ ఒప్పందం పరిష్కరించకపోయినా అందుకు మార్గాన్ని సుగమం చేయడానికి ఆ సమావేశం తోడ్పడింది కాశ్మీరువంటి సమస్యల విషయంలో భేదాభిప్రాయాలున్నా. వాటి ప్రసక్తి లేకుండా, అంతకంటె అత్యవసరమైన సేనల ఉపసంహరణ, యుద్ధ ఖైదీల మార్పిడి, దౌత్య సంబంధాల పునరుద్ధరణ జమ్మూ కాశ్మీరులో యుద్ధ విరమణ రేఖని పాటించుట, కమ్యూనికేషన్లు పునరుద్ధరణ, విద్వేష ప్రచారానికి స్వస్తి యుద్ధకాలంలో వశపరుచుకున్న ఆస్తులను, సాధనసామగ్రిని ఎవరివి వారికి అప్పగించడం, మొదలైన వాటిని పరిష్కరించుకోడానికి ఈ సమావేశం ఎంతగానో తోడ్పడింది.

బల ప్రయోగానికి స్వస్తి

ఇరుగు పొరుగున వున్న ఈ రెండు దేశాలమధ్య స్నేహ సంబంధాలను పెంపొందించి, బలప్రయోగానికి దిగకుండా వివాదాలను శాంతియుతంగా పరిష్కరించుకోవడం ఉభయ దేశాల ప్రభుత్వాల బాధ్యతని ఈ ఒప్పందం తొలి అధ్యాయంలో పేర్కొనబడింది.

జమ్మూ కాశ్మీరు విషయంలో భేదాభిప్రాయాలున్నా. యితర అనేక ముఖ్య సమస్యలను గురించి ఉభయులకూ అంగీకారం కుదిరింది. ఈ ఒప్పందంలోని అంశాలు రెండు దేశాల అభిప్రాయాల కనుగుణంగానే వున్నాయి. వాటిని ఆచరణలో పెట్టి, విభేదాలున్నా ప్రశాంత సహజీవనం పాటించడానికి ఉభయ దేశాలూ అంగీకరించాయి

భారత, పాకిస్తాన్ విభేదాలకు కాశ్మీరే మూల బీజమని పాకిస్తాన్ పదే పదే చెపుతున్నా కాశ్మీరు ఒక చిహ్నం మాత్రమేననీ, మూల కారణం ఎంతమాత్రం కాదనీ భారతదేశం చెప్పింది. భారత, పాకిస్తాన్‌ల మధ్య అపరిష్కృతంగావున్న యితర సమస్యలను కాశ్మీరు ప్రస్తావన లేకుండానే పరిష్కరించుకోవచ్చునని తాష్కెంట్ ఒప్పందం ధ్రువపరిచింది. కాశ్మీరు విషయంలో కూడ, బలప్రయోగానికిస్వస్తి చెప్పడానికీ యుద్ధ విరమణ రేఖని గౌరవించడానికి ఉభయులూ అంగీకరించారు. ఒక దేశం అంతరంగిక వ్యవహారాలలో రెండవ దేశం జోక్యం కల్పించుకోదనికూడ ఉభయులూ హామీ యిచ్చారు.

మానవతా దృక్పథం

తాష్కెంట్ సమావేశానికిరాజకీయ ప్రాముఖ్యమేగాక, మానవతా దృక్పథంకూడ వుంది. శరణార్థులూ,అక్రమ వలస దారుల గెంటివేతలకు సంబంధించిన సమస్యలనుకూడ పరిష్కరించుకోడానికి ఉభయులూ అంగీకరించారు. ఉభయ దేశాలకూ ప్రత్యక్ష సంబంధం గల సమస్యలను గురించి చర్చించుకోడానికి ఉన్నత స్థాయినుంచి. దిగువ స్థాయివరకూ, ఉభయ దేశాలవారూ సమావేశాలు జరపడానికికూడ అంగీకరించారు. తాష్కెంట్ లో ప్రారంభమైన సంభాషణలు, ఉభయ దేశాల ప్రభుత్వాలమధ్య యికముందుకూడ కొనసాగగలవని ఆశించబడుతున్నది.

ఏ ఒప్పందం యొక్క ఫలితాలైనా ఆ ఒప్పందంలోని షరతులను సత్వరంగా సంపూర్ణంగా, ఉభయ పక్షాలూ, అమలు పరచే తీరుమీద ఆధారపడి వుంటాయి. ఈ ఒప్పందంలోని వివిధ షరతులను సత్వరం అమలులోకి తేవాలని ఉభయ ప్రభుత్వాలు ఆయా అధికారులకు ఆదేశాలు పంపాయి. రేడియోలద్వారా సాగే వ్యతిరేక ప్రచారం సన్నగిల్లింది. స్వదేశానికి పిలిపించిన హైకమిషనర్లను పూర్వపు స్థానాలకు పంపి, దౌత్య సంబంధాలపునరుద్ధరణకు చర్యలు తీసుకున్నారు. సాయుధ సేనను 1965 ఆగస్టు 5వ తేదీన ఎక్కడ వున్నాయోఅక్కడికిఉపసంహరించడానికి తీసుకోవల్సిన చర్యలను చర్చించడానికి త్రివిధ బలాల అధిపతుల సమావేశాలు రెండు ప్రక్కలా జరపడానికి నిర్ణయం జరిగింది. ఉభయ దేశాలమధ్య సత్సంబంధాలు నెలకొల్పడానికి అనేక యితర చర్యలు ప్రారంభమైనాయి. తాష్కెంట్ ఒప్పందంలోని వివిధ షరతులనూ ఆచరణలోనికి తేవడానికి ఉభయ దేశాల ప్రభుత్వాలు చర్యలు తీసుకోడం ప్రారంభించడం ఎంతో శుభ సూచకం.

ఈ సమావేశంలో సోవియెట్ యూనియన్ వహించిన పాత్రను గురించీ. తాష్కెంట్ లో సమావేశమవవలసిందన్న సోవియెట్ ప్రభుత్వఆహ్వానాన్ని భారత, పాకిస్తాను దేశాలు ఆమోదించడానికిగల కారణాలను గురించీ పాఠకులు తెలుసుకోగోరవచ్చు. భారత పాకిస్తాన ప్రతినిధివర్గాలను సన్నిహితపరచడంలో సోవియెట్ ప్రధాని కొసిగిన్, విదేశాంగ మంత్రి, శ్రీ గ్రోమికోలు ప్రముఖ పాత్ర వహించారని యీ సమావేశానికి హాజరైన వారూ, అక్కడ లేని వారూ కూడా అంగీకరించారు. వారు శ్రీ లాల్ బహాదుర్ శాస్త్రితోనూ, శ్రీ అయూబ్ ఖాన్ తోనూ గంటల తరబడి జరిపిన సంభాషణలూ, వారి ఓరిమీ, చాకచక్యమూ, రెండో పక్షంకూడా మనః పూర్వకంగా శాంతినే కాంక్షిస్తోందని ఉభయ పక్షాలకూ వారు నచ్చజెప్పిన విధానమూ—యివే భారత, పాకిస్తాను దేశాలను సన్నిహిత పరిచి, తుది ప్రకటన వెలువడడానికి దోహదం చేశాయి. అయితే, సోవియెట్ ప్రభుత్వం ఏ దశలోనూ వతిప్రా... రాన్ని ఉభయ పక్షాలపైనా రుద్దడానికి ప్రయత్నించలేదు. ఎట్టి ఒత్తిడినీ తీసుకురాలేదు. ఉభయపక్షాల మధ్య స్నేహ వాతావరణాన్ని సృష్టించి శాంతి సౌహార్ద దూతలుగా సోవియెట్ నాయకులు వ్యవహరించారు. తమ దక్షిణ సరిహద్దులోని రెండు పెద్ద యిరుగు పొరుగుదేశాలు సదా ఉద్రిక్తతను పెంచుకుంటూ, సంఘర్షణతో సతమతమవుతూ వుండడం సోవియెట్ యూనియన్ కే మంచిదికాదు. ఈ రెండుదేశాల మధ్య యుద్ధ జ్వాలలను రగుల్కొల్పడానికి చైనా సర్వదా ప్రయత్నిస్తూనే వుంది శాంతియుత సహజీవన విధానమంటే ఆ దేశానికి ఎట్టి నమ్మకమూ లేదు. ఇండియాకూ, పాకిస్తాన్ కూ, ఆసియాలోని యితర దేశాలకూ చైనా విధానాలు ప్రమాదకరమైనవే. ఆ దేశానికి సోవియెట యూనియన్ తోగల విభేదాలు నానాటికీ తీవ్రమవుతున్నాయి వాటిని పరిష్కరించుకునేందుకు

(మిగతా 4వ పేజీలో)

మగువ మాంగల్యం

(8 వ పేజీ తరువాయి)

అందుకనే కన్న తల్లి తండ్రులకు యీ ఆదుర్దా. అన్ని సంబంధాలు చూశాము ఇది ఒకటి చూస్తే సరిపోయింది. నేను నిన్ను తీసుకువచ్చి చూపిస్తానని ఉత్తరం వ్రాసేసాను, నా మాట పోగొట్టదం నిశ్చయమేనా? ఒక్క రెండు రోజులు సెలవు పెట్టు చూసి వచ్చేదాం"

శారద తండ్రిమొఖంకి దీనమైన మొఖం చూసి మరి మాట్లాడ లేక పోయింది "అలాగే నాన్నగారు. రేపు కాలేజికి వెళ్ళినపుడు శలవు అడుగుతాను. హైదరాబాదులో చూడవలసిన గోల్కొండ, చార్మినారు చాలా వున్నాయి. వాటిలో ఒకటిలాగే యీ పెళ్లికొడుకుని కూడా చూసివద్దాం" అంది.

జానకమ్మగారి ముఖం వికసించింది.

రాత్రి చాలా సేపటివరకు శారద ఆలోచిస్తోనేవుంది. ఆమె మనస్సులో అనేక భావాలు మెదలుతున్నాయి. సమాజం స్త్రీని ఎందుకు కించపరుస్తోంది. స్త్రీ పురుషునికన్నా ఏవిధంగా తీసిపోయింది. స్త్రీ జీవితానికి వివాహమే లక్ష్యమా? మొన్న ఫస్టు ఇయరు బి. యస్సీలో చేరిన విమల వివాహం చేసుకొని చదువు స్వస్తిచెప్పింది శుభలేఖను స్టాఫ్‌రూమ్‌కు తెచ్చియిచ్చి తనను కూడా ఆహ్వానించింది. కాబోయే భర్త విలాయిలో ఇంజనీరు సంబంధము కుదరడంచేత తల్లితండ్రులు పెళ్లికి త్వర పడుతున్నారట. కాబోయేభర్త ఆజ్ఞానుసారం విమల అప్పుడే చదువును కట్టిపెట్టింది. ప్రతి స్త్రీ జీవితంలోను వివాహం ఒక సమస్య ఆశయాలను పొందలేక జీవితంతో చేసుకున్న రాజీయే ప్రతి స్త్రీ వివాహం......

మర్నాడు సాయంత్రం వెంకట్రామయ్యగారు కూతురుతో కలసి హైదరాబాద్ ప్రయాణమయ్యారు. జానకమ్మగారు వచ్చేందుకు ఒప్పుకోలేదు. ముగ్గురు వెడితే పని సానుకూలం కాదేమోనని భయము శారదముఖంలో ఎటువంటి ఆందోళన, ఆతృత లేవు. ఏదో పిక్నిక్‌కు వెడుతున్న దానివలె ఉత్సాహభరితంగావుంది. ప్రయాణం తలపెట్టిన తరువాత హైదరాబాద్ సందర్శనాభిలాష ఆమెలో పెరిగి పోయింది. పెళ్లిచూపులకనే విషయం ఆమె మనసులో ఏ మూలనుందో!

రైలు హైదరాబాద్ చేరేసరికి ఉదయం పదిగంటలు దాటింది గోపాల శర్మగారు తన స్వంతకారు తీసుకు స్టేషనుకు వచ్చారు. తన మిత్రుని, అతని కుమార్తెను సాదరంగా ఆహ్వానించి యింటికి తీసుకువెళ్ళారు. గోపాలశర్మగారి గృహం హిమాయత్‌నగర్ గార్డెన్సులోవుంది ఆయన దానికి "చిత్రకూటము" అని పేరు పెట్టుకున్నారు. ఆ గృహం నవీన పద్ధతులలో నిర్మితమయింది. సేటు మీదుగా వేలాడే బోగన్ విల్లాలు, ముందున్న పూలతోట ఆ యింటి అందాన్ని యినుమడింప చేస్తున్నాయి. గోపాలశర్మగారికి పూలచెట్లను పెంచడములో అపరిమితమైన ఆసక్తి. దాలియాలు గులాబులు చేమంతులు రాత్రి మల్లెలు కన్నజాజి దయాంతులు, జీనియా తోటంతా పూవుల జాతులే. ఆయన పూలతోటకు ఒకటి రెండుసార్లు పోటీలలో బహుమతులు కూడా వచ్చాయి. శారద వారి యింటి అందాన్ని చూసి ముగ్ధురాలయింది. గోపాల శర్మగారి భార్య అనసూయాదేవి చాలా మర్యాదస్తురాలు. అతిథిమర్యాదలో ఆమెకు సాటి ఏ మరదు. శారదను ఆమె ఎంతో ఆప్యాయంగా ఆదరించారు. అన్ని వున్నవారికి భగవంతుడు ఏదో ఒక లోటు కలిగిస్తోనే వుంటాడు. అనసూయమ్మగారికి సంతానము లేదు. ఆ లోటు ఎప్పుడూ ఆమెకు బాధాకరముగానే వుంది.

శారద, ఆమె తండ్రి స్నానాదికాలు ముగించుకున్నారు. అందరూకలసి టేబిల్ మీల్స్ తీసుకున్నారు. భోజనాలయిన తరువాత అనసూయమ్మగారు శారదను తీసుకొని మేడమీదకు వెళ్లారు. గోపాలశర్మగారు, వెంకట్రామయ్యగారు సావిట్లో కూర్చొని లోకాభిరామాయణం ముచ్చటించుకోసాగారు. గోపాలశర్మగారు మర్నాడు ఉదయమే పెండ్లిచూపులు ఏర్పాటు చేసినట్టు చెప్పారు. వరుని తల్లి తండ్రుల గురించి ఆస్తిపాస్తుల గురించి, అనేక ప్రశ్నలడిగి వివరాలు తెలుసుకున్నారు. వెంకట్రామయ్యగారు చివరకు అతని భార్యా వియోగము సంభవించడానికి కారణమేమిటి అని అడిగారు. గోపాలశర్మగారు యిలా చెప్పారు. అతనికి వివాహమై అయిదేళ్లు గడిచాయి. ఒకసంవత్సరం క్రితం ఆమె ఆరోగ్యాన్ని కోల్పోయింది ఎన్ని మందులు యిచ్చినా తగ్గలేదు. డాక్టర్లు పరీక్షించి ఆమెకు క్యాన్సరు వ్యాధి వుందని అన్నారు ఆమె ఆరోగ్యం క్రమేపీ క్షీణించి ఒక నెలా పది రోజుల క్రితము హాస్పిటలులో ఆమె కన్ను మూసింది"

ఈ కథవిని వెంకట్రామయ్యగారు ఒక పెద్ద నిట్టూర్పు విడిచారు.

* * * *

ఇంటిముందు "లాన్"లోని పచ్చని గడ్డి సూర్యకాంతిలో మెరుస్తోంది. చెట్ల ఆకులు తళతళా మెరుస్తున్నాయి ఉదయాన్నే శారదను తలంటు పోసారు అనసూయమ్మగారు. పెళ్ళిచూపుల హడావిడిలో ఆవిడ సతమతమౌతోంది. సావిట్లోని సోఫాపై మన్ను దుమ్ముదులిపి తీర్చి వుంచారు. టేబిల్‌పై తెల్లనిగుడ్డ పరచి ఫ్లవరు వాజును పుష్పగుచ్ఛాలతో నింపివుంచారు అగరు వత్తులను వెలిగించి సమిగుళ్లమ్మలకు గుచ్చి టేబిల్‌పై వుంచారు.

పెళ్ళికొడుకు అతని తల్లి సరిగా ఏనిమిది గంటలకు వచ్చారు. శారదకు అలంకరణ త్వరగా పూర్తిచేసింది. అందరూ సావిట్లో కూర్చొని పెళ్ళికూతురు కోసము ఎదురు చూస్తున్నారు. శారద నెమ్మదిగా అడుగులు వేసుకుంటూ వచ్చి విడిగావున్న సోఫాలో కూర్చుంది రాబోయే ప్రశ్నలకు అప్పుడే సమాధానాలు వెతుక్కుంటోంది.

"నీ పేరేమిటమ్మా" అని అడిగింది వరునితల్లి.

"శారదా" అని క్లుప్తంగా జవాబిచ్చింది.

"ఎంతవరకు చదివావు" అని అడిగాడు పెండ్లికొడుకు.

"ఎమ్. ఎస్సి" అని చెప్పి కళ్లు ఎత్తి పెండ్లికొడుకు వైపు చూసింది. అతని ముఖం మ్లానమయింది.

వరుని ముఖం చూడగానే శారద తొట్రుపాటు పడింది. శారదతల తిరుగ సాగింది. ఆమె మానస సాగరం ఒక్కసారి పెనుగాలులచే కొట్టబడి ఉత్తుంగ తరంగాలతో కలత చెందింది ఆమె మనసు పాతకాలంలో జరిగిన సంఘటనల వైపు పరిగెత్తుకు పోతోంది"

ఏమమ్మా ఉద్యోగంకూడా చేస్తున్నావా?" అని అడిగింది పెళ్ళి కుమారుని తల్లి హేళనగా.

శారదకు యీ ప్రశ్నవినిపించ లేదు. ఆమె మనసు ఆమె వశంలోలేదు. ఆమె దీర్ఘంగా ఏదో ఆలోచిస్తోంది.

పెండ్లి కొడుకు తల్లి వేసిన ప్రశ్నకు గోపాలశర్మగారు బదులు చెప్పారు. ఇక ఆవిడ వేసిన రెండు మూడు ప్రశ్నలకు వెంకట్రామయ్యగారు సమాధానమిచ్చారు. ఇంతలో అనసూయమ్మగారు కాఫీ ఫలహారాలు పట్టుకొచ్చి అందించారు. శారద లేచి నిలబడింది. మరొక సారి పెండ్లికొడుకుకేసి చూసి" అవును! అతనే! అని నిర్ధారణచేసుకుంది. నెమ్మదిగా లోపలికి వెళ్ళిపోయింది. పెళ్ళిచూపుల తతంగం ముగిసింది. బ్రతుకు జీవుడాఅని వూపిరిపీల్చుకొంది అవచ్చిన వారు కొంచెము సంస్కార వంతులవడముచేత ఆమెకు కొంత బాధతప్పింది. గోపాలశర్మగారు వరుని, అతని తల్లిని కారులో వారియింటవద్ద దింపివచ్చారు

* * * *

రాకరాకవచ్చిన మిత్రునికి స్వయంగా హైదరాబాదు చూపించ దానికి పూనుకున్నారు గోపాలశర్మగారు. అందరూ భోజనాలుచేసి కారులో బయలుదేరారు ప్రకృతి రామణీయకతకు ఆలవాలమైన పబ్లిక్ గార్డెన్సు గుండా కారును డ్రైవు చేసుకుంటూ పోయారు. చార్మినారు మక్కామసీదు చూసారు. సాలార్‌జంగ్ మ్యూజియంవద్ద కారు ఆపుకొని మ్యూజియం విపులంగా చూసారు. అందలి మహోజ్జ్వల శిల్ప ఖండాలను చిత్రవస్తువులను చూసి సాలార్‌జంగ్ కళాతృష్ణకు శారద అబ్బురపడింది హైకోర్టు, ఉస్మానియా హాస్పిటలు చూపించి, గోల్కొండవైపు కారు పోనిచ్చారు. విశాలమై బలిష్టమై ప్రస్తుతం శిథిలావస్థలోవున్న గోల్కొండకోటనుచూసి యిది పూర్వం ఎంతవైభవముతో విలసిల్లిందో కదా అనుకుంది శారద. రామదాసు బందిఖానాచూసి అందులో రామదాసు పడినబాధలు వూహించుకునే సరికి వెంకట్రామయ్యగారి మనస్సుకరిగిపోయింది కారును త్రిప్పి యింటివైపు నడిపారు గోపాల శర్మగారు.

వచ్చినపని పూర్తిఅయేసరికి యిక ఎక్కువ రోజులుండేందుకు వెంకట్రామయ్యగారికి మనస్కరించలేదు. గోపాలశర్మగారు రెండు రోజులుండమని బ్రతిమాలినా ఆయన ఒప్పుకోలేదు. శారద కూడా అనసూయమ్మగారికి నమస్కరించి శలవు తీసుకుంది. గోపాల శర్మగారు మిత్రుని సాగనంపేందుకు స్టేషనుకు వచ్చారు. పెళ్ళికుమారుని అభిప్రాయమేమిటి అని అడిగారు వెంకట్రామయ్యగారు పెళ్ళివారి అభిప్రాయాన్ని అతిమిద్దంగా కనుక్కొని త్వరలోనే జాబు వ్రాస్తానన్నారు. శారద ఆయనకు నమస్కరించి ఏదో ఆలోచనలో పడింది. సెకండుక్లాసు కంపార్టుమెంటు అవడంవల్ల ఒకళ్ళిద్దరు కంటె జనంలేరు. మిత్రులిద్దరూ ఏవోవిశేషాలనుమాట్లాడుకుంటున్నారు. శారద కిటికీలోంచి శూన్యంలోకి చూస్తోంది. గార్డు విజిల్ వేసాడు. బండికదిలింది. మిత్రునివద్ద సెలవు తీసుకొని పెట్టెలోకి ఎక్కి వెంకట్రామయ్యగారు శారద ప్రక్కన కూర్చొన్నారు.

ఇంతవరకు శారదతో ఏకాంతముగా సంభాషించి ఆమె అభిప్రాయము తెలుసుకునే అవకాశం ఆయనకు చిక్కలేదు.

"అమ్మాయి! శారదా!" అని పిలిచారు.

శారద ముఖంత్రిప్పి తండ్రికేసి చూసింది. శారద నయనాలు సజలంగా వున్నాయి.

"ఏమమ్మా! కంట్లో నలకపడిందా" అని అడిగారు.

"లేదు నాన్నగారు! మనసులోనే నలక పడింది" అని సమాధానమిచ్చింది.

"ఏమమ్మా! పెండ్లికొడుకు నచ్చలేదా?"

"నచ్చక పోయింది పెండ్లికొడుకుకు నాకు నాన్నగారు!- మీకు తెలిసినా! మీరు నన్ను మభ్యపెట్టడానికి ప్రయత్నించారు.

"ఏం జరిగిందమ్మా" అని ఆతృతగా అడిగారు.

"పెండ్లికొడుకుది ద్వితీయ వివాహం కదూ. ఈ సంగతి మీరు నాకు తెలియకుండా దాచివుంచారు అవునా?"

వెంకట్రామయ్యగారు ఆశ్చర్యపడ్డారు. "నిజమేనమ్మా, అతనుయింకా చిన్నవాడు భార్యావియోగం జరిగితే రెండవ వివాహం చేసుకోకూడదా?"

"చేసుకోవచ్చు నాన్నగారు! దానిలో తప్పేముంది. కాని మీకు పూర్తి విషయం తెలిసివుండదు. తెలిసినా పట్టించుకొని వుండరు. అతని భార్య క్యాన్సరు వ్యాధివలన చనిపోయింది. ఇంకానలభై రోజులవ్వా కాలేదు. అప్పుడే మళ్ళీ పెళ్ళిచూపులు! నాలుగేళ్లపైన తనతో సహచర్యం చేసిన భార్య ఎడలగల ప్రేమ అతనిలో నాలుగు రోజులలో అంతరించింది. అతని హృదయం ప్రేమ అనే పదార్థం ఎక్కడైనా వుందా? అతనికి మానవత్వపువిలువలు తెలుసా?వివాహం ఒక్క భౌతికావసరాలకేనా?తల్లితండ్రులు లోకవేళ బలవంతపెట్టినా తన వ్యక్తిత్వమే మయింది...అయినా అతన్ని నిందించి ప్రయోజనమేముంది వేలాది తనవంటి వారిలో అతనొకడు. దీనికి బాధ్యత ఏ మానిదే భార్యమరణించిన మరుక్షణమే పురుషుడు మరొక స్త్రీని వెదుక్కోవచ్చును అదే పని ఒక స్త్రీ చేసిందనుకోండి, సమాజం ఎంతవరకు హర్షిస్తుంది? నన్ను క్షమించండి నాన్నగారు ఒకవేళ అతని వివాహానికి సమ్మతించినా నేను చేసుకోను! ముమ్మాటికి చేసుకోను ఇవాళ నన్ను చేసుకుంటాడు రేపు నేనుపోతే ఎల్లుండి మరొకర్తెను చూసేందుకు సిద్ధం! ఛీ!!! ఆమెకన్నుల నుండి రెండు వేడి కన్నీటి బిందువులు క్రిందకు దొర్లాయి.

"అంతమాట అనకమ్మా! నీ కష్టము లేకపోతే మానేద్దాము" అంటూ సముదాయించారు. శారద పట్టుదల ఆయనకు తెలుసు.

"మీరు నాకీ విషయం ముందు ఎందుకు చెప్పలేదు నాన్నగారూ అసలీ ప్రయాణ శ్రమ అంతా తప్పేదికదా! నానుంచి ఏ విషయాన్ని మీరు దాచాలను కున్నారో అది మీరు అనుకోని విధంగా నాకు తెలియవచ్చింది. మీకు జ్ఞాపకముండి వుంటుంది. నేనప్పుడు ఇంటరు పరీక్షలు వ్రాసాను. ఆ సెలవులో నా స్నేహితురాలు మీనాక్షి వివాహం అయింది. నేను కోరితే మీరు నన్ను రాజమండ్రికూడా పంపించారు. వివాహాన్ని చూసేందుకు. ఆ పెళ్ళిలో పెండ్లికొడుకు ఇతడే మీనాక్షి భర్త! నాకు బాగా గుర్తుంది. పెళ్ళి కాగానే చదువు మానేసి మీనాక్షి హైదరాబాదు వెళ్ళిపోయింది ఒక నెల రోజుల క్రితమే నాకు తెలిసింది మీనాక్షి క్యాన్సరు వ్యాధి వలన హాస్పిటలులో మరణించిందని మిత్రురాలి మరణం నన్ను చాలా కలతపెట్టింది ఇప్పుడు పెండ్లిచూపులకు వచ్చిన యితన్ని చూసి మీనాక్షి భర్తేనని గుర్తుపట్టాను నాతల తిరిగిపోయింది. ఏమైనా గొడవచేస్తే అభాసు పాలవుతామని వూరుకున్నాను. పెళ్ళి చూపులే కనుక మన యింటిలో జరిగి వుంటే అతనికిగట్టిగా బుద్ధిచెప్పేదాన్ని"

"అవునమ్మా! ఇప్పుడనిపిస్తోంది. నేను చేసినపని పొరపాటేనని! నీకు స్వయంగా ఆలోచించుకోగల తెలివితేటలువచ్చినా నిన్ను ఒకచిన్నపిల్లలాగే చూడడం. దీని కంతటికీ కారణం నాయొక్క పేరాశే"

"పేరాశకాదు నాన్నగారు! ప్రేమ"

"ఇది నీఅమ్మకు చాలా ఆశాభంగం కల్గిస్తుందనుకుంటాను"అన్నారు చిన్నగా నవ్వుతూ.

"......రైలు వేగాన్ని పుంజుకొని పరుగెడుతోంది".

తాష్కెంట్ ఒప్పందం: నూతనాధ్యాయానికి నాంది

(8వ పేజీ తరువాయి)

సోవియెట్ యూనియన్ ఎంత శ్రమపడుతున్నా ఆ దేశం అందుకు సుముఖత్వం కనపరచడంలేదు తాష్కెంట్‌లో ఒప్పందం కుదుర్చుకోవడానికి ఇండియా, పాకిస్తాన్, సోవియట్ యూనియన్‌లను ప్రభావితం చేసిన అంశం యిదేకావచ్చు.

ఈ విధంగా, ఆ మూడో దేశం వు ప్రమాదకర ప్రభావం నుంచి పాకిస్తాన్‌కు విముక్తి కలిగించేందుకు తాష్కెంట్ ఒప్పందం దోహదం చేస్తుంది. భారత ఉపఖండంలో సుస్థిర శాంతికి శ్రీరామ రక్షగా, ఇండియా, పాకిస్తాన్, సోవియెట్ యూనియన్‌లమధ్య సహకారం పెంపొందుతుంది. భారత, పాకిస్తాన్ దేశాలమధ్య ఉద్రిక్తత పెరిగి, సంఘర్షణకు దారితీయడం పాశ్చాత్య దేశాలకు కూడా ప్రయోజనకరంకాదు. అందుకే అవి కూడా తాష్కెంట్ ఒప్పందాన్ని హర్షించాయి. పాశ్చాత్య దేశాలలో అధిక భాగానికి పాకిస్తాన్‌తో సైనిక పొత్తులున్నాయి. కాని సోవియెట్ యూనియన్‌కు భారత, పాకిస్తానులలో ఏదేశంతోనూ సైనిక పొత్తులులేవు. అందుకే అది ఉభయదేశాలనూ సన్నిహిత పరచగలిగింది. తాష్కెంట్‌లో యీ ఒప్పందం కుదుర్చుకోబడడంతో సోవియెట్ యూనియన్ ప్రతిష్ఠ, ప్రాముఖ్యము హెచ్చాయి. సోవియెట్ మధ్యఆసియాలో తాష్కెంట్ వద్ద యీ ఒప్పందం జరగడం కూడా గణనీయమైన అంశమే

తాష్కెంట్ సమావేశాన్ని జయప్రదం చేయడంలో స్వర్గీయ ప్రధాని లాల్ బహదూర్ శాస్త్రి వహించినపాత్రను ఆయన దేశీయులే బహుశా సరిగా అర్థం చేసుకున్నట్లులేదు. శాంతి అంటే తనకెంత మక్కువో ఆయన ప్రెసిడెంట్ అయూబ్‌ఖాన్‌కు నచ్చచెప్పారు. అయితే ప్రాతిపదిక సమస్యలపై తాను రాజీకి దిగనన్న అంశాన్ని గురించి కూడా ఆయన శ్రీ అయూబ్‌ఖాన్‌కు స్పష్టంచేశారు. తొలినాటి సమావేశంలోనే సోవియట్ ప్రధాని కోసిగిన్, పాకిస్తాన్ అధ్యక్షుడు అయూబ్‌ఖాన్ యీ అంశాన్ని గుర్తించారు. అందుకే కాశ్మీరు విషయమై విభేదాలు అలాగే ఉన్నా, ఉభయదేశాలనూ పీడిస్తున్న యితర సమస్యలను గురించి చర్చజరిపి వాటిపై ఒక అంగీకారం కుదుర్చుకోవడానికి శ్రీ అయూబ్‌ఖాన్ ఒప్పుకున్నారు కాశ్మీరు సమస్యను చర్చించి దానిపై ఒక అంగీకారానికి వస్తే తప్ప, యితర అంశాలపై చర్చకు సిద్ధపడనని పాకిస్తాన్ మొదట్లో ప్రకటించినా, మెత్తగా కనిపించే ఉక్కుమనిషి భారతప్రధాని అందుకు సమ్మతించరని పాకిస్తాన్ గ్రహించింది. పాకిస్తాన్ ఈ అంశాన్ని గుర్తించడంతో తాష్కెంట్ సమావేశం జయప్రదం కాగలదన్న నమ్మకం ఏర్పడింది.

"బలప్రయోగానికి దిగము" అన్న హామీని ఈ ప్రకటనలో చేర్చాలని స్వర్గీయ ప్రధాని లాల్ బహదూర్ శాస్త్రి పట్టుబట్టారు. అతి ముఖ్యమైన ఈ షరతుకు పాకిస్తాన్ అంగీకరిస్తేనే తప్ప కాశ్మీర్‌లో అతికీలకమైన మూడు కనుమలనుండి భారతదళాల ఉపసంహారణకు తానంగీకరించేది లేదని ఆయన స్పష్టంచేశారు. పాకిస్తాన్ అధ్యక్షులు కూడా భారత భాగంలోని పవమ్యుగహించి, కొన్ని అంశాలపై భారతదేశంతో ప్రాథమిక భేదాభిప్రాయాలున్నా ఆ షరతుకు అంగీకరించి రాజనీతిజ్ఞతను ప్రదర్శించారు. నిజానికి కలకాలం అమలులో వుండే ఏ అంతర్జాతీయ ఒప్పందాన్ని ఒక పక్షానికి విజయంగా గానీ, మరో పక్షానికి అపజయంగా గానీ అభివర్ణించలేము. భావి యుద్ధాలకు బీజాలు నాటే ఒప్పందాలు చరిత్రలో ఎన్నో ఉన్నాయి. కాని తాష్కెంట్ ఒప్పందం ఉభయదేశాలమధ్యా ఉద్రిక్తతను తొలగించి, శాంతిస్థాపనను సుసాధ్యంచేస్తుంది. భారత-పాకిస్తాన్ దేశాల ఉమ్మడిలక్ష్యం యిదే. తుది ప్రకటనలోనే పేర్కొన్నట్లు భారత ఉపఖండంలోని 60కోట్ల ప్రజల సంక్షేమానికి ఈ ఒప్పందం శ్రీరామరక్ష వంటిది.

(ఆకాశవాణి సౌజన్యంతో)

మనసులేని మనువు

(8వ పేజీ తరువాయి)

పడి లేచింది. ముడుచుకొని పుస్తకంవలె పడుకున్నాడు చలిగాలి రివ్వున వీస్తోంది మనస్సు చివుక్కుమంది దుప్పటికప్పింది భర్తకు

నేనెంత మూర్ఖంగా ప్రవర్తించాను. మధురంగా గడపవలసిన రేయిని చేదు విషంగా చేశాను. తనకు యిష్టం లేని పెళ్ళి జరిగింది. తాళికట్టిన తర్వాత అతని ఆలిగా మారింది మంచైనా చెడ్డైనా, యిష్టమున్నా, లేకున్నా, అతని పాదాలనే నమ్మి బ్రతుకు నిస్సారమైనా బ్రతకాలి అలా నమ్ముతుంది భారతదేశ స్త్రీ.

వెలుగు పోతున్నది చీకటివస్తున్నది ఆలోచనా తరంగాలకు స్వస్తి వాక్యం పలికిన కృష్ణ నెమ్మదిగా ఇంటిదారి పట్టాడు.

ప్రక్కింటి పరంధామయ్యగారు ఇంట్లోంచి గబగబవచ్చి కృష్ణను తీసుకుని రిక్షాలో బయలుదేరాడు. కృష్ణ ఏదో అడగబోయాడు. మాట్లాడవద్దని సంజ్ఞ చేసాడు పరంధామయ్య.

రిక్షా గవర్నమెంటు హాస్పిటల్ చేరింది. పరంధామయ్య వెనుక మంత్రముగ్ధునిలా వెళ్ళుతున్నాడు. కృష్ణ బెడ్ మీద చలనం లేకుండా, తలకు బేండేజితోఉన్న రాధనుచూసి 'ఆ' అంటూ బెడ్ చేరి ఆమెనుదుటపై చేయివేశాడు.

"కంగారుపడకు కృష్ణా! రిక్షా మోటరు సైకిలు గుద్దుకోవడం వలన రిక్షాలో వెళుతున్న మీ భార్యకే దుస్థితివట్టింది కంగారు పడవలసిన పనిలేదని డాక్టరు చెప్పాడు.మనలోకంలో పడటానికిమరో వారం పడుతుందన్నారు. ఆ ప్రమాదం జరిగినపుడు నేను అక్కడనే వున్నాను మోటారు సైకిలు మీదపోయే వ్యక్తిని అరెస్టు చేశారు"గుక్క త్రిప్పుకోనకుండా చెప్పుకుపోతున్నాడు. పరంధామయ్య.

వారంరోజులుకూడా రాత్రింబగళ్ళు ఆమె చెంతనే కూర్చుండి సేవచేయసాగాడు, తనను అంటిపెట్టుకుని సేవచేసే భర్తను తాను నిర్లక్ష్యంచేసి మహాపాపం వొడిగట్టుకున్నాను. అందుకే విధినాకు శిక్ష విధించింది. మనిషికి కావలసింది. ప్రేమా అభిమానం, మాంగల్యంలేని మగువకు సంఘంలో స్థానంలేదు పుణ్యమూర్తి అయిన భర్తను అవమానించినందుకు కుంచించుకుపోయింది. రాధ భర్తను క్షమాభిక్ష అడుగాలని తలచి నిశ్చయించుకుంది.

రాధ గాయాలు పూర్తిగా మాని పోయాయి. బాహ్య గాయాలతోబాటు హృదయంలోని గాయం కూడా మాని పోయింది. ఇంకా నీరసంగా వుండటం వలన లేచి తిరుగుటలేదు. కృష్ణ నారింజ రసం తెచ్చి ఆమెకు యిచ్చాడు. రాధ ఆలోచనలతో కళ్ళ నుండి అశ్రుధారలను రాలుస్తున్నది. ఆదృశ్యం చూసినా కృష్ణ ఆమె కన్నీరు తుడిచాడు. ధైర్యం చెప్పాడు. ఆమెను దగ్గరకు తీసుకున్నాడు. అతన్ని ఆనుకుని కూర్చుంది పడుస్తూ.

"ఛ అదేంటి అలా అయిపోయావ్ రేపట్నుంచి నువ్వు మామూలుగా తిరుగుతావని డాక్టర్ చెప్పాడుగా అట్టు చూడు ఎలాగుందో శుభ్రంగా జడవేసుకోరాదూ బట్టలు కూడా మార్చుకో" కృష్ణ అడిగాడామెను,

"ఏమండీ! యీ అభాగినిని క్షమించండి. యింతకాలం మిమ్ములను అర్థం చేసుకోలేకపోయాను. దేవుడిలాంటి మిమ్ములను అవమానించి, అనుమానించినందుకు దైవం నాకీశిక్ష విధించింది, పశ్చాత్తాపంతో నా మనస్సు కృంగిపోతోంది. మీ ఇష్టమొచ్చిన శిక్షవిధించండి. ప్రసన్నంగా స్వీకరిస్తాను" దీనకంఠంతో అందిరాధ కృష్ణకళ్లు మిలమిల మెరిసాయి. ఆలస్యమైనా నా రాధ నిజం గ్రహించిందని ఉప్పొంగిపోయాడు.ఆమె ముఖాన్ని దగ్గరకు తీసుకుని ముద్దాడాడు.

"వెదుక బోయిన తీగ"

— పులిపాక రాజేశ్వరి

ఓష్ సారీ!"

"డోంట్ వర్రీ."

వణకుతున్న కాళ్ళతో గబగబా మెట్లు దిగేసింది మారుతి. గుప్పుమని వెలిగాయి లైట్లన్నీ వెనక్కి తిరిగి చూసింది అతను అట్లాగే మెట్లమీద నిలబడి చూస్తున్నాడు. అతని ముఖంలోని భయోద్వేగాలని క్షణకాలం పరికించి గదిలోకి పరుగెత్తింది. అతను తన గదికి వెళ్ళి తాళం తీస్తున్న చప్పుడు ఈలగా వినిపిస్తోంది. చల్లనిగాలివీస్తున్నా చిరుచెమట పట్టేసింది గుండె టకటక కొట్టుకుంటోంది బుగ్గల్లోంచి వెచ్చని ఆవిరి వస్తోంది.

ఛీ మర్యాద తెలియని మనిషి. మరి అంత కళ్ళు కనబడక పోవడమేమిటి? విసుక్కొంది. మరుక్షణంలోనే లైట్లు ఆరిపోవడము తను మేడ మీదనుంచి దిగివస్తూ అతనికి డాష్ ఇవ్వడమూ గుర్తుకు వచ్చి చిన్నగా నవ్వుకొంది. చిత్తరగా చూస్తున్న అతని ముఖము తల్చుకోగానే మరింత నవ్వు వచ్చింది. పాపం! తను నాన్నగారితో చెబుతానను కొన్నాడు కాబోలు మెల్లిగా లేచి తలుపు తీసుకుని బయటకు వచ్చింది. అస్పష్టంగా ఉన్న వెన్నెలలో పచ్చని గడ్డిమీద పడి మెరుస్తున్న నీటి బిందువులు తళుక్కుమంటున్నాయి. సన్నజాజుల సుగంధము మైమరిపించింది. తెలియని ఊహాలలో సతమయిపోయింది మారుతి.

"ఏమండీ."

ఉలిక్కిపడి వెనుదిరిగింది. అతను తనవేపే గుచ్చి చూస్తున్నాడు ఆశ్చర్య పడ్డ కళ్లు రెప్పలు వాలాయి.

"క్షమించండి పొరపాటయిపోయింది. ఏమనుకోకండి" అతను అడుగుతున్నాడు.

అతని కనుపాపతో బాటు గిరజాల జుట్టు కూడా విపరీతంగా చలిస్తోంది. పచ్చని అతని గుండెలపై యజ్ఞోపవీతం మెరుస్తోంది. స్నానానికి వెళ్తున్నాడు కాబోలు తెల్లని తువ్వాలు జాలిగా చూసింది. మారుతి మాట్లాడుదామని నోరు తెరిచే లోగానే అతను గిరుక్కున తిరిగి వెళ్ళిపోయాడు.

"మారుతీ" అమ్మ పిలుస్తోంది.

వంటింట్లోకి నడిచింది. మారుతి పల్చునుంచి పెరుగు గిన్నె తీస్తున్న మారుతి వంటింటి కిటికీ నుంచి బయటకు చూసింది కిటికీలోంచి సన్నని వెల్తురు పంపు దగ్గర పడుతోంది. అతను తన వేపే చూస్తు ఉండటము గమనించిన మారుతి కళ్ళల్లో ఎర్ర జీర ప్రాకిపోయింది. అక్కడినుంచి చివ్వున వచ్చేసింది.

"మొదట కసిరి కొడ్తారు పిదప చల్లబడతారు." రికార్డు ఎక్కడినుంచో సన్నగా వినిపించింది మారుతికి.

ఛీఛీ వెధవలు "నిజంగానే కసురుకుంది" మారుతి.

"పాపం! ఆ నిరంజన్ చాల మంచి వాడే. బుద్ధిమంతుడిలాఉన్నాడు ముందు ఏ పోకిరి వాడో అనుకుని గది ఇవ్వనన్నాను" "అంటున్న నాన్నగారి మాటలను చెవులొగ్గి వింటూ కూర్చుంది. అతని పేరు నిరంజన్" అన్నమాట మనసు మూగగా పలకరించింది

"నిజమే నండి! అతని ధోరణేమిటో, అతనేమిటో ఇంకొకరిజోలి అక్కర్లేదు పంపుదగ్గరికి వచ్చినా తలవంచుకుని తనపని చేసుకు పోతాడు" అమ్మ వత్తాసు ఇచ్చింది.

అంతే అంతటిలో ఆ సంభాషణ ఆగిపోయింది.

"మారుతి మస్తిష్కంలో పంపు దగ్గర పనిచేస్తూ తమ ఇంటివేపు చూస్తున్న అతని మూర్తి క్షణకాలం గుర్తొచ్చింది. ఆనాటి సంఘటన చెబుదామనుకొని కూడా ఊరుకొంది పడుకోబోయేముందు.

మంచినీళ్లు తీసుకుని మేడమీదకి తండ్రి గదిలోకి నడిచింది. అతని గది ముందు నుంచి వెళ్తూ ఒకసారి తొంగిచూసింది. అతను కుర్చీలో కూర్చుని ఏదో ఆలోచిస్తున్నట్లేఉంది. కళ్ళమీద చేతులు వేసుకుని పడుకున్నాడు. మారుతి కళ్లు ఒకసారి గదినంతా పరికించాయి. అతని గదంతా సామానుతో నిండిపోయింది. అతని మంచమే గదిలో ముప్పావు భాగము ఆక్రమించిఉంది. అసలే అది ఉన్న వాటిల్లోకి చిన్నది. చిన్న ట్రంకు ఒక బీరువా, బట్టల స్టాండ్, ఫాను, టేబుల్, కుర్చీ ఇంకా ఇంకా ఏవో ఉన్నాయి.

ఎవరక్కడ? కళ్ళ మీదనుంచి చేతులు తీసేసి తల ప్రక్కకు త్రిప్పి కేకేసాడు అతను.

త్రుళ్ళిపడి గబ గబా తండ్రి గదిలోకి నడిచింది మారుతి. గాజులు ఘల్లుమన్నాయి. వచ్చే టప్పుడు అతను కిటికీ దగ్గర కూర్చుని ఆకాశంలోకి చూస్తున్నాడు.

* * *

చల్లని గాలి వీస్తోంది. మేఘాలు పరుగులు తీస్తున్నాయి. వాటిని తరుముతూ వాయుదేవుడు విలాసంగా వెంటపడుతున్నాడు. ఉండుండి మెరుపులు చీకటి నలుమూలలా అల్లుకుపోతోంది. జిమ్ముమని అవగానే కాళ్ళు వెళ్ళాడేసుకుంటూ చెట్టు దగ్గరకు చేరింది మారుతి. చిన్న చిన్న చినుకులు ప్రారంభమయాయి. పమిట పుస్తకాల మీదుగా నిండుగా కప్పుకుంది. చుట్టూరా చూసింది. మార్వాడీ కొట్టుదగ్గర అరుగు మీద ఎవరూలేరు. గబగబా నడిచింది అటుకేసి వర్షం పెద్దదయింది. మూలగా ఒదిగి నుంచుంది. చూరులలోంచి జారే నీరు చెంపల మీదుగా జారిపోతోంది. నలుగు రైదుగురు వరసగా షెడ్‌లోకి వచ్చి చేరారు. మారుతి ముడుచుకు పోతూ ప్రక్కనున్న వ్యక్తిని పరకాయించి చూసింది.

అతను- అతను నిరంజనే సందేహం లేదు. అతను తన వేపు చూడటం లేదు. బహుశ నిండా కప్పుకోవడంతో గుర్తుపట్టలేదేమో దగ్గుతెర వచ్చింది మారుతికి నిరంజన్ ప్రక్కకు తిరిగాడు. మారుతి చేతిలోకి పుస్తకం దగ్గు తెరకి ఆగలేక గభిక్కున క్రిందకి జారబోయి నిరంజనే చేతిలోకి వచ్చి కొంటిగా చూసింది మారుతిని.

"ఓ! మీరా!!" అతను పలకరించాడు

అవునన్నట్లుగా తల ఊపింది మారుతి కాసేపు అతను మాట్లాడలేదు.దూరంగా మాత్రం వెళ్ళి నుంచున్నాడు.

"వర్షం తగ్గేటట్టులేదు" ఎవరో అంటున్నారు.

ఎక్కడినుంచి వస్తున్నారు? నిరంజన్ ప్రశ్న కర్ణపుటాల్లోకి దూసుకు వెళ్ళింది

"కాలేజీనుంచి, బస్ మిస్ అయింది"

తన చేతిలోని పుస్తకాన్ని అందిచ్చాడు.

"థాంక్స్"

"నో మెన్షన్"

క్షణకాలం ఇద్దరి కళ్ళల్లో వెలుగులు విరిశాయి. నిన్న సాయంత్రం సమాగమం గుర్తుకు వచ్చింది మారుతికి. మొఖం త్రిప్పుకుని రోడ్ చివరగా చూసింది. వర్షపు జల్లు కొద్దిగాతగ్గింది. దూరంగా వస్తున్న టాక్సీని చప్పట్లు చరిచి పిలిచాడు నిరంజన్.

"అభ్యంతరం లేకపోతే ఎక్కండి" నిరంజన్ అక్కడినుంచి కదుల్తూఅన్నాడు

మీమాంసలో పడిపోయింది మారుతి చీకటి పడుతోంది. అది లేకపోతే ఇంకా ఏ తసేపో మాట్లాడకుండా నడిచివచ్చింది

"మీరు ఏం చదువుతున్నారు? అతను ప్రశ్నించాడు."

బి. యస్. సి. ఫైనలియర్.

మీరేమైనా చదువుతున్నారా?

"లేదు బ్యాంక్‌లో ఉద్యోగం చేస్తున్నాను. మీ ఇంట్లో గది దొరకకపోతే ఎలా ఉండేదో నేను క్రిందటి నెల జాయిన్ అయ్యాను. కాని మీరు "రూమ్" ఇచ్చేవరకూ చాల అవస్థ పడ్డాను. మీ యిలే దొరకకపోతే నేను ఉద్యోగంకూడా మానివేయవలసి వచ్చేదేమో" నిరంజన్ కృతజ్ఞతగా అన్నాడు

మారుతి చిరునవ్వు నవ్వింది. "నిజంగానే" "అదృష్టం అనుకోవాలి. ఆ గది అద్దెకిస్తారని మేము అనుకోలేదు. అందులో మీలాంటి వారికి అసలు ఇవ్వకూడదని మా నాన్న పట్టుదల. మరి ఎలా ఇచ్చారో!"

నిరంజన్ మొఖం క్వశ్చన్ మార్కులా అయిపోయింది. "మీ లాంటి వారంటే ఏమిటి"

తికమక పడిపోయింది మారుతి. "క్షమించండి మీరు చెడుగా అభిప్రాయపడుతున్నారంటే చాల విచారంగాఉంది మీరు అనుకుంటున్నటి వాడనుకాను." నిరంజన్ మొఖం త్రిప్పుకుని అన్నాడు.

"అబ్బె అది కాదండి మీ వంటి వారంటేబ్రాహ్మణులన్నమాటఇప్పుడు మీరే అపార్థం చేసుకున్నారు." సంజాయిషీ ఇచ్చుకుంది మారుతి.

నిరంజన్ మొఖంలో చిరునవ్వు తొంగి చూసింది. "అలా కాక పోతే అదృష్టమే అనుకోవాలి. నాకు మీ నాన్నగారు బ్రాహ్మణులకు ఇవ్వరని తెల్సు. ఇక ఎక్కడ దిక్కులేక నేనుకూడా అవసరమైన పెద్ద దేవుళ్ళను శరణు వేడుకున్నాను."

"అంటే నాకు కాస్త వివరంగా చెప్పండి!"

"ఇప్పుడు కాదులేండి. మీకు తెలిదానే వెందుకు చెప్పడం!

మళ్ళీ ఆ ప్రస్తావన పొడిగించలేదు మారుతి.

"మీకు సైకిలుండను కుంటాను?" అడిగింది.

అవును కాని ప్రస్తుతం "రిపేరింగ్" లో ఉంది.

"ఇక్కడ నా స్నేహితుడు ఒకతను ఉన్నాడు. నేను ఇక్కడే దిగిపోతాను. మీరు ఇంటికి వెళ్ళండి" అతను టాక్సీని ఆపి క్యాష్ పే చేసి దిగిపోయాడు.

తేలిగ్గా ఊపిరి పీల్చుకుంది మారుతి.

* * *

ప్రోగుచేసిన కాగితాలన్నీ విడి విడిగా తీసింది మారుతి.

"అవసరము ఉన్నవి ఉంచి తక్కినవి బుట్టలో పడేయ్. కుంపటి అంటించుకోవడానికి పనికివస్తాయి" మారుతి తల్లి హెచ్చరించింది.

కాగితాలన్నీ పరిశీలిస్తున్న మారుతి కళ్లు ఒక ఎర్రని కాగితంమీద ఆగిపోయాయి. తనకు తెల్సిన "రైటింగ్" కాదది. చదివింది మెల్లిగా.

"డియర్ రావ్!"

నీవు వ్రాసిన ఉత్తరం ఈ రోజే అందింది. నీకు ఆరోగ్యంగా ఉన్నందుకు సంతోషము ఆఫీసుకి వెళ్తున్నావా? నేను చావలేక బ్రతుకుతున్నట్లు కాలము గడిపేస్తున్నాను. నాకు రూము దొరికింది. అదీ చాల కష్టంతో అనుకో ఆ దొరకడమే ఒక పార్సు మన స్నేహితుల పుణ్యమా అంటూ ఏదోఒకటి దొరికింది, అదే చాలు. ఇంటి వారమ్మాయి 'మారుతి'అనే అమ్మాయితో పరిచయం అయింది. చిన్నప్పుడు మనతో ఆడుకోవడానికి ఒక రెండుజళ్ల అమ్మాయి వస్తుండేది. ఆ అమ్మాయే యీ అమ్మాయి బహుశా నన్ను గుర్తుపట్టి ఉండదు. నీకు జ్ఞాపకము వచ్చిందా? మేము భార్యాభర్తల ఆటలు ఆడుకుంటుంటే నువ్వు విలన్‌గా ఏడ్పించేవాడివి అవి చిన్నప్పటి రోజులు కదూ! ఇప్పుడు ఆ మారుతితో మాట్లాడాలంటే భయం. వాళ్ళ నాన్నగారు చండ ప్రచండులు.ఆయన బ్రాహ్మణులకి రూమే ఇవ్వడట. ఒక చిన్న "ట్రిక్"చేశాను. నా నీతిలో నువ్వుంటే ఈ పాటికి ఏదో ఒకటి తేల్చేవాడివి ఇంకోసారి తీరికగా వ్రాస్తాను.

నీ

నిరంజన్.

మారుతి ఆలోచనల్లో పడిపోయింది. నాలుగయిదుసార్లు చదువుకుంది తనలో తనే అది తమ కాగితాల చెత్తలోకిఎట్లా వచ్చింది? ఎర్రని కాగితంపై నీలం అక్షరాలు కుదురుగా ఉన్నాయి. లక్ష్మి తీసుకు వచ్చిందేమో.

"లక్ష్మి" కేకేసింది.

"వంటడమ్మగారు" అంట చేతుల తోనే వచ్చింది లక్ష్మి.

ఇదేమిటి? ఎక్కడ దొరికింది?

'అద్దదేందో నాకేటి తెలుస్తదండీ. సదుభా, చట్టుబండలా? ఆజామ చెట్టుకాడ దొరికితే తీసుకొచ్చి నాను. మీరు దాని క్రిందకూకునిసదువుకుంటారుగదా! మీ కాగితమేమోయని తీసుకొచ్చింట అయినా అదేటది అమ్మగోరు."

"ఆ! ఏం లేదులే నీ పని చూసుకో" కసిరింది మారుతి.

దాన్ని చించి పారేద్దామనుకొంది అది కాకపోతే మరొకటి గాలికి ఎగిరి క్రింద పడిందేమో చిన్నప్పటి తన స్నేహితుడందరినీ తిరగేసింది తనకుగుర్తు ఉన్నంతలో "నిరంజన్" అనే అబ్బాయి గుర్తుకు రావడం లేదు. అబ్బ! ఎలా వ్రాస్తాడు మనిషి వస్తున్న చప్పుడు కావటంతో కాగితాన్ని మడిచి చేతిలో పట్టుకుని క్రిందికి దిగేసింది.

నిరంజనే పైకివస్తున్నాడు. తల స్నానం చేసాడు. కాబోలు వెంట్రుకలన్నీ నీళ్ళు కారుతున్నాయి. గబగబా వస్తున్నాడు పైకి మారుతి ప్రక్కకు తప్పుకుంది.

"మీరా!" పలకరించాడు అతను

మారుతి తలెత్తి అతనివేపు సూటిగా చూసింది. అతను తనవేపు చూడటం లేదు. మారుతి మదిలోని ప్రణయాంకురం అతని నిర్లక్ష్యంతో సంకోచం పొందింది.

ఏమిటి పైకి వచ్చారు?

"మా నాన్నగారు గదిలో వున్నారు. పుస్తకాలవీ సర్దడానికి వచ్చాను"

ఓహో ఇవాళ కాలేజీకి సెలవా? తన రూమ్‌కి వెళ్లి పోతూ అన్నాడు అతను.

"అవును వస్తా" క్రిందకు దిగేసింది మారుతి.

"హలో మారుతి గుడ్‌మార్నింగ్" సంధ్య విష్ చేసింది

గుడ్ మార్నింగే ఏమిటి ఇప్పుడు వచ్చావు? లోపలికిరా! మారుతి తన గదికి దారి తీసింది

ఏం సమయము కాని సమయంలో వచ్చావా?సంధ్య నవ్వుతూఅంది చిరాకు వచ్చింది మారుతి.

"ఏమిటే వెధవ వాగుడు విసుగ్గా అంది అతనెవరేమిటి?

అల్లో అమ్మాయిగారి వ్యవహారం చాలవరకు వచ్చిందే? ఇంతకీ అతనెవరేమిటి?

ఎవరో లేవే కెందుకు? ఎవడో గోంగూర గాడు.

గోంగూరగాడితో నువ్వెందుకు మాట్లాడుతున్నావే అతని పేరు నిరంజనే కదూ!

"నీకెట్లా తెల్సు"ఆశ్చర్యంగా ప్రశ్నించింది మారుతి.

"ఇదివరకు అతనూ మా అన్నయ్య ఫ్రెండ్సే. మా ఇంట్లోనే ఉండేవాడు.

"మీ అన్నయ్య పేరేమిటి?"

ఏదోలేవే నీ కెందుకు. ఏదో వంకాయ గాడు" ఎదురు దెబ్బతీసింది. సంధ్య.

మారుతి మూతి మూడు వంకర్లుతిరిగిపోయింది. "ఇష్టమయితే చెప్పులేక పోతే లేదు"

అంతకోపం అక్కర్లేదులేవే. వాడి పేరు నారాయణరావు ఫ్రెండ్స్ అంతా రావు అనిపిలుస్తారు,

ఓ ఇతనికే సన్నమాట వ్రాసింది మారుతి మాట్లాడకుండా ఊరుకుంది.

అతను ఇక్కడెందు కుంటున్నాడు?

"మా యింట్లో అద్దెకుంటున్నాడు."

అద్దెకా? లేక కాబోయే ఇల్లరికమా? సంధ్య నవ్వింది ముసిముసిగా.

"సంధ్యా" విగ్గరగా అరిచింది మారుతి.

"సోర్నీయ్ మొత్తానికి నీబుద్ధి పోనిచ్చుకోలేదు.ఛీ ఛీ ఎవరి దగ్గర ఎట్లా మాట్లాడాలో తెల్సుకో."

"నా కెందుకు లేవే అయినా ఒకసారి పలకరించివస్తాను. సరే నిన్ను పరోతాని మేడమ్ రమ్మన్నారు. మళ్ళీ డ్రామా ఆ రిహార్సల్ వెయ్యాలిట నువ్వు కూడా రా! వెళ్దాము.

నేనెందుకు వెళ్లు.

"ఏం ఎందుకు రావు నే తీసుకెళ్తామనే" లాక్కుపోయింది సంధ్య.

"అన్నయ్యా" తల దువ్వుకుంటున్న నిరంజన్ వెనక్కి తిరిగాడు.

సంధ్యా నువ్వా లోపలికిరా! ఆశ్చర్యానందాలతో లోపలికి ఆహ్వానించాడు నిరంజన్.

రావే! మారుతి చెయ్యి విడవకుండా లోపలికి నడిచింది.

అందరూ కులాసాయా? ఎక్కడుంటున్నారు. నేనిక్కడుంటున్నానని నీకెట్లా తెలుసు? రావు మీ అమ్మావాళ్లు ఈ ఊళ్లో ఉంటున్నారని వ్రాశాడు కాని ఎక్కడో వ్రాయలేదు. ఏమైనా చదువుతున్నావా? ఒకటి, తర్వాత ఒకటి వరసగా అడిగాడు.

అవునవును - మనిషి ఎదుటికి వస్తే ఎన్నయినా వస్తాయి.అసలు నీకు మేము గుర్తున్నామా? నువ్వు ఇక్కడికి వచ్చినట్లయినా అన్నయ్య వ్రాయలేదు. నీకు అసలు గుర్తురాలేదు కదూ. అయినా నీకు జ్ఞాపకము ఉండగలిగే స్థితిలో ఉన్నాము కనుకనా?

అబ్బబ్బ అవమ్మా నేనిక్కడికి వచ్చి ఎన్నిరోజులు అయిందనుకుంటున్నావు? ఆఫీసు పర్కుతోనే సరిపోతోంది. వాడు అడ్రస్ వ్రాయలేదు. పోన్లే ఇప్పుడు కన్పించావుగా మీతమ్ముడు థర్డ్‌ఫారమ్ చదువుతున్నాడా? నువ్వు బి.ఎస్.సి. కదూ! గుర్తుకు వచ్చిందిలే. మీయిద్దరూ ఫ్రెండ్సా?

మారుతి ఏం మాట్లాడకుండా మౌనంగా కూర్చుంది

"ముంగిలా కూర్చుంటావేం? ఇదేం పరాయిచోటు కాదులే"సంధ్యమోచేత్తో పొడుస్తూ అంది. మారుతి గుర్రు ఉరిమి చూసింది. నవ్వుకున్నాడు నిరంజన్.

"అడ్రస్ ఇస్తాను. సాయంత్రం రా! అమ్మతో చెబుతాను" అడ్రస్ వ్రాసి ఇచ్చింది సంధ్య.

"అట్లాగే తెలకపడుతూఉండు" నిరంజన్ సాగనంపుతూ అన్నాడు.

"ఎవరూ లేరేనా? లేక" కొంటెగా చూసింది మారుతివేపు సంధ్య. "తలెత్తిన మారుతి నిరంజన్ కళ్ళు పరిపోయంగా నవ్వుతుంటే దించేసింది."

'ఇప్పుడే వస్తావా? కాసేపయ్యాకనా? సంధ్య ప్రశ్నించింది''

ఉండు ఇద్దరం కలిసి వెళ్దాము. అదిగో మా నాన్నగారు వచ్చారు.చెప్పి వస్తాను" లోపలికి వెళ్ళిపోయింది మారుతి.

"రేపు మా కాలేజీ వార్షికోత్సవాలు. అన్నయ్యా. నువ్వు రెడీగా ఉండు వచ్చి తీసుకెళ్తాను."

"నే నెందుకు"

"ఎందుకేమిటి చూడడానికి."

"పద వెళ్దాము" మారుతి వచ్చేసింది.

మర్నాడు సంధ్య బలవంతం మీద బయల్దేరాడు నిరంజన్ స్టేజిమీద డ్రామా వేస్తున్నారు. మారుతి కళ్ళు ముందుగా కూర్చున్న నిరంజన్ వేపు పరుగెత్తడం

(మిగతా 8వ పేజీలో)